

Kehittämiskeskustelua lapsiperheiden sostepalveluista valtionhallinnossa 1970-2009

Mistä puhuttiin, mikä muuttui, mikä pysyi ennallaan?

Matti Rimpelä

Matti Rimpelä

**Kehityskeskustelua lapsiperheiden
sostepalveluista valtionhallinnossa 1970-2009.**

Mistä puhuttiin, mikä muuttui, mikä pysyi ennallaan?

Toimitus: Matti Rimpelä
ISBN: 978-952-94-7415-8
Kansi ja ulkoasu: Taittopalvelu Itkonen tmi
Paino: BoD – Books on Demand,
Norderstedt, Saksa

”Pitkälle erikoistuneilla ammattityöntekijöillä ei ole aikaa asiakastyön ohella suunnata huomiota ja työpanosta elinympäristöä ja lapsen kasvuoloja koskeviin kysymyksiin. Näin ollen työntekijä ei ole läheskään aina selvillä yksilön ja perheen ongelmien yhteydestä lähiyhteisöjen ongelmiin.

Luottamushenkilöt ovat vieraantumassa ihmisistä ja heidän lähiyhteisöistään. Päätöksiä tehdään liian kaukana ja liian byrokraattisessa koneistossa, jonka kielikin on vierasta. Päättävät elimet eivät ole välittömässä kosketuksessa ihmisten tarpeisiin ja ongelmiin, vaan käsittelevät papereita, joihin ihmisten tarpeet ovat siivilöityneet monien byrokratian välikäsien kautta.

Tehtävien eriytymiseen, jossa yhtäällä on luottamushenkilö, toisaalla ammattityöntekijä ja kolmantena osapuolena passivoitunut asiakas, ollaan yhä useammin tyytymättömiä. Ratkaisuksi on nähty palvelujen vieminen lähemmäksi ihmistä eli lähipalveluihin, virastojen hajottaminen paikallistoimistoiksi ja paikallisten jaostojen perustaminen lautakuntiin sektorijaostojen tilalle. (Lasten kasvuolojen ja palvelujen kehittäminen. Lastensuojelutoimikunta 1982. Komiteamietintö 1985)

”Mitä pidemmälle peruspalvelut pystyvät vastaamaan ohjauksesta, perhekasvatuksesta ja neuvonnasta, sitä enemmän voidaan edellyttää erikoistasolta liikkuvampaa ja rankempaa työtä. Tulevaisuuden visiossamme lasten ja nuorten tarpeita tunnustelevat erityisesti äitiys- ja lastenneurolat, joissa sosiaalitoimi ja päivähoido ovat mukana, päivähoido, jossa lapsilla on ’työterveyshoitaja’ neuvolasta sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto. Tässä kuvassa erityispalvelut asettuvat kelmumaan, niiden tarve ja arvo ilmenee joustavuuden ja tuloksellisuuden kautta.” (Lasten ja nuorten psykososiaalista hyvinvointia edistävät palvelut. STM 1992)

Sisältö

Saatteeksi.....	6	Palvelujen perhekeskeistä	
Tiivistelmä	7	organisoitumista	90
Johdanto	13	Kasvatus- ja perheneuvola.....	90
Perhekeskuksesta		Lapsiperheiden hyvinvointineuvola.....	92
konseptikehittämiseen	13	Elämänkaarimalli	
Lapsiperhe	18	palvelujen järjestämiseen	97
Huoli lapsiperheestä	19	Tutkimuslähtöisiä muutosohjelmia.....	98
Strategisia näkymiä		Ohjelmajohtamista 2000-luvun alussa ...	103
neljältä vuosikymmeneltä	21	Hoitotakuu ja valtionavustus	103
Perhepolitiikasta	21	Varhainen puuttuminen	
Kasvua 1970-luvulta 1980-luvulle.....	27	(VARPU-hanke).....	110
Tilannekuva muuttuu 1990-luvulla	37	Perhekeskuskehittäminen	
Tulkintoja 2000-luvun alkaessa.....	41	(PERHE-hanke).....	117
Perhekeskeisiä toimintatapoja		Hallituskauden 2007–2011	
ja menetelmiä	50	käynnistyminen.....	128
Kotikasvatuksen tuki	50	Hyvinvointi 2015 -ohjelma (2007).....	128
Perhekasvatus	54	Lapsi- ja nuorisopolitiikan	
Kodinhoitoapu ja kotipalvelu	57	kehittämisohjelma	129
Tukihenkilötoiminta.....	59	Stakesin LANUPE-hankekokonaisuuden	
Perhesuunnittelu	60	valmistelu.....	131
Perhevalmennus pienryhmissä.....	61	STM:n asiantuntijatyökokous	
Perhetyö	63	joulukuussa 2007	133
Perhelääkäri ja perhehoitotyö	65	Uusia kehittämis- ja	
Laaja terveystarkastus	66	politiikkaohjelmia	134
Lapsiperheiden palveluohjaus.....	71	Yhteenvetoa	137
Projekteja ja hankkeita	73	Pohdintaa.....	140
Lapsiperheille arjen tukea	73	Kehittämiskeskustelun	
Laaja-alaista yhteistyötä	79	neljä vuosikymmentä	140
Koko kylä kasvattaa	84	Perhekeskuksesta	142
Vanhemmuiltu tulkitsemassa		Lapsiperheestä.....	151
ja tukemassa	87	Missä oltiin 2009?	166

Valtionohjauksen paradoksi	169
Sosiaali- ja terveydenhuollon	
hallintoreformit.....	170
Moniongelmaisuus viitekehyksenä.....	191
Tiedon ja asiantuntijuuden	
etääntyminen arjesta	199
Johtopäätöksiä.....	202
Vaihtoehtoisia näkymiä kehittämiseen .	207
Hyvän lapsiperhepalvelun	
yleisistä periaatteista	207
Projekteista konseptikehittämiseen.....	212
Tulevaa toimintaa	
määrittävistä käsitteistä	215
Päiväni murmelina	220
Kirjallisuus	224

Saatteeksi

Käynnistimme Stakesissa 1990-luvun puolivälissä kouluterveyskyselyn keräämään kunnille ja kouluille vertailukelpoista tietoa yläkouluikäisten hyvinvoinnista, palveluista ja koulukokemuksista. Esittelimme tuloksia vuosittain Kouluterveyspäivillä ja lukuisissa muissa tilaisuuksissa, joihin osallistui lapsiperheiden, lasten ja nuorten palvelujen vastuuhenkilöitä ja arjen ahertajia. Näin ajauin lähes päivittäin keskustelemaan näiden palvelujen tilasta ja tulevaisuudesta. Näköalapaikkoja olivat myös Stakesin ja kuntien yhteiskehittämishankkeet ja toiminta asiantuntijana Pirkanmaan Mielenterveys -hankkeessa vuosina 2002–2004 sekä osallistuminen valtakunnallisen PERHE-hankkeen koordinaatioryhmän työhön vuosina 2005–2007.

Jäätynäni eläkkeelle etsimme yhdessä viiden kaupungin lapsiperhepalveluista vastaavien johtajien kanssa vastauksia kysymykseen: Miten lapsiperheiden palveluja tulisi uudistaa, jotta niissä voitaisiin mahdollisimman kustannusvaikuttavasti toteuttaa lapsen etua 2020-luvulla käytettävissä olevilla voimavaroilla? Tuloksena oli tutkimus Säästöjä lapsiperheiden palveluremontilla (KAKS 93/2015). Sen liiteraporissa esitettiin kuntien omia kuvauksia palvelukehittämisestään. Ehdotimme, että kansalliseen yhteisymmärrykseen perustuvassa pitkäkestoisessa kokeilu- ja tutkimusohjelmassa kehitetään kaikkia lapsiperheiden palveluja yhdistävä tavoitemalli.

Syksyllä 2015 pääministeri Juha Sipilän hallitus käynnisti Lasten ja perheiden palvelujen muutosohjelman, jossa keskeisenä tavoitteena oli paikallisesti sovellettava perhekeskustoimintamalli. Marraskuussa 2015 keskustelin kahden kansallisen asiantuntijan kanssa LAPE-ohjelman perhekeskustoimintamallista. Tulkinnoissamme oli suuria eroja. Aloin selvittää, miten perhekeskuskehittäminen oli 2000-luvulla edennyt.

Näin käynnistyi harrastus, jonka parissa olen askarrellut seitsemän vuotta. Olen kahlannut laajenevassa aineistomassassa kuin Roope Anka rahasäiliössään etsimässä ensin perhekeskuksen ja sitten yleisemmin lapsiperheiden palvelujen kehittämisen 'punaisia lankoja'. Kun ei ollut toimeksiantajaa eikä takarajaa, annoin harrastuksen välillä levätä pitkiäkin jaksoja. Viimeisen vuoden aikana olen yrittänyt saada harrastusta jonkinlaiseen pakettiin. Ei se helppoa ollut, kun koko ajan tuli uusia kiinnostavia näkökulmia mukaan.

Tavoitteena on ollut palauttaa lukijoiden mieleen keskustelua lapsiperhepalvelujen kehittämisestä sellaisena, kuin sitä olen löytänyt valtionhallinnossa tuotetussa aineistossa 1970-luvulta vuoteen 2009. Vuosien kuluessa olen saanut virikkeitä useissa keskusteluissa ja palautetta käsikirjoitusluonnoksiin monilta henkilöiltä. Lämmin kiitos kaikille ajatteluuni vaikuttaneille.

Helsingin Veräjämäessä joulukuussa 2022.

Matti Rimpelä

Tiivistelmä

Tämä työ käynnistyi marraskuussa 2015 satunnaisesta keskustelusta, jossa tuli esiin erilaisia tulkintoja pääministeri Juha Sipilän hallituksen käynnistämän LAPE-ohjelman perhekeskustoimintamallista. Tavoitteena on palauttaa lukijan mieleen valtionhallinnon keskustelua lapsiperhepalvelujen kehittämisestä vuosina 1970–2009. Aineistona oli valtionhallinnossa julkaistuja strategioita, ohjelmia, mietintöjä ja raportteja, hallituksen selontekoja, lakiesitysten perusteluja yms. Tarkastelu rajattiin lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalveluihin, joista päivähoido jätettiin sivuun. Laajasta aineistomassasta poimittiin harkinnanvaraisesti tarkasteltavaksi kutakin ajankohtaa parhaiten kuvaavaa lainauksia, joita on osin tiivistetty.

Ensin selvitettiin perhekeskustalkintoja. Seuraavaksi tutustuttiin lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelujen yleiseen kehittämiskeskusteluun ja siinä esiintyviin lapsiperhetulkintoihin. Vähitellen tuntui välttämättömältä asettaa edellä mainitut sosiaali- ja terveydenhuollon valtionhallinnon kehittämisen laajaan kuvaan. Jälkikäteen ajatellen tarkastelun kohteena oli valtionhallinnon institutionaalinen muisti, oppiminen ja unohtaminen lapsiperhepalvelujen kehittämisessä.

Johdannossa kuvataan työn etenemistä, esitetään tilastokuvaus lapsiperheistä ja palautetaan mieleen jatkuvaa huolta lapsiperheiden selviytymisestä yhteiskunnan muutoksissa. Kehittämiskeskustelua kuvataan kuudesta näkökulmasta: 1) Strategisia linjauksia 2) perhekeskeisiä toimintatapoja ja menetelmiä, 3) projekteja ja hankkeita, 4) palvelujen perhekeskeistä organisoitumista, 5) ohjelmajohtamista 2000-luvun alussa sekä 6) valmistautumista hallituskauten 2007–2011.

Vaikka aineistoa kasautui neljän vuosikymmenen ajalta paljon enemmän kuin mitä tähän työhön oli mahdollista ottaa mukaan, suoraan lapsiperheiden palveluihin keskittyvää aineistoa oli vähän. Valtionhallinnon perhepolitiikka painottui lapsiperheiden elinoloihin ja tulonsiirtoihin. Lapsiperhepalveluihin viitattiin vain satunnaisesti. Pääosassa aineistoa tarkasteltiin palveluja ensisijaisesti lasten näkökulmasta, jonka ohessa oli mukana lapsiperheiden tarpeisiin vastaamista. Useimmiten tarkasteltiin erikseen sosiaalipalveluja tai terveyspalveluja ja toinen sektori oli mukana yhteistyöhaasteena. Eniten suoraan lapsiperheisiin suuntautuvaa aineistoa tuotti YK:n perheen vuosi 1994.

1970-luku oli yleisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen suunnitelmallisen kehittämisen ja kasvun aikaa. Voidaan puhua julkisen sektorin tilaaja-tuottajajärjestelmästä, jossa valtio tilasi kunnilta palveluja ja jakoi kunnille valtionosuuksia niiden kustannuksiin. Kuntien tehtävänä oli tuottaa valtion tilaamia palveluja. Äitiys- ja lastenneuvolat olivat vakiintuneita, samoin kouluterveydenhuolto, joskin lähes yksinomaan lapsiin kohdistuneena. Sosiaalipalveluille esitettiin vuonna 1971 yleiset strategiset periaatteet ja tavoitteet. Vuonna 1973 valmistui valtakunnallinen ohjelma perheiden ja alaikäisten sosiaalihuollon järjestämisestä. Seuraavina vuosina julkaistiin useita sosiaali- ja terveysministeriön toimikuntien ja työryhmien raportteja sekä lastensuojelujärjestöjen valmisteleva lastensuojelupoliittinen ohjelma. Yläkäsitteiksi esitettiin perhehuoltoa, lastenhuoltoa ja lastensuojelua. Keskeisiä teemoja olivat kotikasvatuk-

sen tuen ja perhekasvatuksen järjestäminen, kasvatusneuvolaverkoston laajentaminen koko maahan sekä lastensuojelun lainsäädännön uudistaminen. Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsipoliittisessa ohjelmassa (1974) ja Kansainvälisen lasten vuoden 1979 Suomen komitean mietinnössä (1980) tarkasteltiin lapsiperheiden ja lasten palveluja kokonaisuutena ja esitettiin pitkän ajan kehittämistavoitteita.

1980-luvulla hallinnon hajautuskomitea päätteli, että palvelujärjestelmät olivat rakenteellisesti vakiintumassa ja palvelujen määrä riittävä. Vuosikymmenen alussa toteutettiin ensimmäiset byrokratiatalkoot ja loppupuolella valmisteltiin toimenpide-esityksiä valtionhallinnon hajauttamiseksi. Sosiaali- ja terveyspalvelujen arvioinnissa kasvavaksi huolenaiheeksi nousi palvelujen pirstoutuminen. Yleisessä kehittämisessä painottuivat asiakaskeksisyys, yhteistyö, yhdistäminen ja alueellistaminen. Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta jatkui vakiintuneena. Lasten ja nuorten psykiatrinen erikoissairaanhoido saivat omat kehittämisohjelmansa. Sosiaalihuoltolaki uusittiin vuosikymmenen alussa. Kasvatusneuvolat muuttuivat kasvatus- ja perheneuvoloiksi ja kodinhoitoapu kotipalveluiksi. Sosiaalihuoltolain uudistamista odottaneessa lastensuojelulain uudistamisessa edettiin nopeasti. Lastensuojeluun vakiintui laaja tulkinta, joka kuvattiin yksityiskohtaisesti Lastensuojelutoimikunta 1982:n osamietinnössä 1985. Hallitus antoi 1989 eduskunnalle selonteon lastensuojelun kehityksestä. Keskustelu kotikasvatuksen tuesta ja perhekasvatuksesta jatkui aktiivisena vuosikymmenen puoliväliin saakka, mutta hiipui sen jälkeen. Vuosikymmenen päättyessä tieto edessä olevista hallintoreformeista hidasti lapsiperhepalvelujen kehittämisehdotusten toimeenpanoa.

Kansantalouden syvä lama pakotti 1990-luvun alussa julkishallinnon siirtymään kasvun ohjaamisesta voimavarojen leikkauksiin. Samanaikaisesti alettiin toimeenpanna sosiaali- ja terveydenhuollon valtionhallinnon reformeja. Lääkintöhallitus ja sosiaalihuolto yhdistettiin 1991 sosiaali- ja terveyshallitukseksi, jonka tehtävät jaettiin 1992 ministeriölle ja uusina perustettaville sosiaalialan tutkimus- ja kehittämiskeskukselle (Stakes), terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle ja lääkevirastolle. Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelujärjestelmä purettiin 1993 ja samalla päättyi kuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen normi- ja rahoitusohjaus. Lääninhalituksia vähennettiin ja niiden voimavaroja leikattiin. Stakesin tehtäväksi tuli tukea informaatio-ohjauksella kuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä. Projekteiksi organisoitunut palvelukehittäminen yleistyi nopeasti.

Ennen tietoisuutta laman vaikutuksista (1989–1992) valmistui useita selvityksiä lapsiperhepalvelujen tilasta ja kehittämisestä. Yhtenä mittarina oli lasten sijaishuollon väheneminen. Vaikka ongelmiin kiinnitettiin huomiota, yleiskuvaa kuvattiin myönteisesti. Laman seurausten tullessa näkyviin tilannekuva muuttui nopeasti. Huoli lapsiperheiden ja lasten pahoinvoinnista ja palvelujen kyvystä selviytyä lisääntyvästä kuormituksesta kasvoi siinä määrin, että vuosituhannen vaihteessa valmisteltiin hoitotakuuta lasten ja nuorten psykiatriseen erikoissairaanhoidon ja eduskunta osoitti korvamerkityn määrärahan näiden palvelujen kehittämiseen.

2000-luvun alkaessa kansantalous oli kasvanut useita vuosia. Valtionhallinnon ja kuntien välinen vuorovaikutus alkoi vakiintua laman ja hallintoreformien muok-

kaamassa toimintaympäristössä. Ajankohtaisina kysymyksinä pysyivät palvelujen hajanaisuus sekä voimavarojen niukkuus suhteessa lakisääteisiin tehtäviin ja kuormituksen jatkuvaan kasvuun. Uutta oli kasvava huoli kuntien välisten erojen kasvamisesta sekä varhainen puuttuminen ja palvelujen yhdistäminen perhepalveluverkostoiksi tai perhekeskuksiksi. Projektikehittäminen oli laajempaa ja monimuotoisempaa kuin koskaan aikaisemmin. Lastensuojelu sai oman kehittämisohjelmansa ja lastensuojelulaki uudistettiin.

Vuosina 2005–2007 toimeenpannut kehittämisohjelmat päättyivät hallituskauden loppuessa. Uusi hallitus hyväksyi useita rinnakkaisia ohjelmia seuraavalle hallituskaudelle. Vuonna 2009 kansantalous ajautui taantumaan. Kansanterveyslaitos ja Stakes yhdistettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseksi. Lääninhallitukset lopetettiin. Osa niiden tehtävistä osoitettiin uutena perusteluille aluehallintovirastoille.

1970–1980-lukujen aineistossa lapsiperhepalvelujen toiminnan kehittäminen suuntautui usein toimintatapoihin ja menetelmiin, joista esimerkkeinä tarkasteltiin kotikasvatuksen tukea, perhekasvatusta, kodinhoitoapua, tukihenkilötoimintaa, perhesuunnittelua, perhevalmennusta pienryhmissä, tehostettua perhetyötä sekä perhelääkäri- ja hoitajatoimintaa. 1990-luvulta ja vuosituhaten vaihteesta kuvataan laajan terveystarkastuksen, läheisneuvonpidon ja lapsiperheiden palveluohjauksen kehittämistä. Projektien laajasta kirjosta poimittiin muutamia esimerkkejä, joita kuvataan pääasiallisen suuntautumisen mukaan neljässä ryhmässä: lapsiperheille arjen tukea, laaja-alaista yhteistyötä, koko kylä kasvattaa sekä vanhemmuutta tulkitsemassa ja tukemassa.

Aineistosta löytyi kolme esimerkkiä organisoitumisesta, joissa päätavoitteena oli lapsiperheen tukeminen kokonaisuutena: Kasvatus- ja perheneuvola, lapsiperhepalvelujen yhdistäminen hallinnolliseksi kokonaisuudeksi ja hyvinvointineuvola. Kasvatus- ja perheneuvolaverkostoa rakennettiin 1970- ja 1980-luvuilla, mutta 1990-luvulta alkaen kiinnostus sen ylläpitämiseen erityisenä palveluna väheni. Lapsiperhepalvelujen hajanaisuuteen alettiin 1990-luvulta esittää ratkaisuksi niiden yhdistämistä hallinnolliseksi kokonaisuudeksi. Muutamissa pienissä kunnissa edettiin toimeenpanoon ennen vuosituhaten vaihdetta. Hallinnollisesta yhdistämisestä keskusteltiin vilkkaasti 2000-luvun alussa. Ensimmäisenä suurena kuntana Tampere eteni toimeenpanoon 2007. Äitiys- ja lastenneuvoloinen yhdistäminen ja laajentaminen koko lapsiperheen hyvinvointineuvoloiksi nousi keskusteluun ja kokeiltavaksi 2000-luvun alussa.

Uutta oli lapsiperhepalvelujen muutosohjelmien johtaminen ongelmiin erikoistuneiden palvelujen tutkimuksen tuloksista ja tulkinnoista lähtien. Varhainen avoin yhteistyö kasvoi sosiaalityön ja erityisesti lastensuojelun tutkimuksesta. Toimiva lapsi&perhe -toiminnan juuret olivat masentuneiden vanhempien lasten tukeen kohdistuneessa lastenpsykiatrisessa tutkimuksessa. Molemmista kehittyi lapsiperhepalvelujen uudistamisen yleinen ohjelma.

2000-luvun alussa kasautui kriittisiä arvioita projektikehittämisestä. Informaatio-ohjaukseksi kaventunut valtionohjaus ei tuottanut toivottuja tuloksia. Uutta

hallintaa haettiin hallitusohjelmiin perustuvilla poikkihallinnollisilla politiikka- ja kehittämisohjelmilla, joita toimeenpanevien projektien kustannuksiin kunnilla oli mahdollisuus hakea valtionavustusta. Sosiaalihuolto ja terveydenhuolto saivat omat kehittämisohjelmansa. Terveydenhuollon hankkeessa lapsiperhepalvelut eivät olleet keskeisenä teemana. Sosiaalialan hankkeessa ne olivat esillä useissa painosuunnissa, joista yksityiskohtaisemmin on kuvattu VARPU-hanketta ja PERHE-hanketta.

Kouluampumiset 2007 ja 2008 vauhdittivat yhteiskunnallista keskustelua lapsiperhepalvelujen tilasta ja uudistamisesta. STM käynnisti selvityksen ehkäisevistä palveluista ja järjesti useita asiantuntijakokouksia. Stakesissa valmisteltiin päivitetyn strategian toimeenpanoon horisontaalisia ohjelmia, joista yhtenä oli lasten, nuorten ja perheiden LANUPE-ohjelma. Hallituskauden vaihtuessa rakennettiin lapsiperhepalvelujen valtionohjaus uudelleen kolmeksi politiikka- ja kehittämisohjelmaksi 1) lapsi- ja nuorisopoliittinen kehittämisohjelma, 2) lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma sekä 3) sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen Kaste-ohjelmaan sisältyvä Lasten Kaste-ohjelma.

Pohdinnassa palataan tämän työn alkuvaiheen kysymyksiin, joita olivat perhekeskuksen sekä lapsiperheen ja sen tukemisen tulkinnat lapsiperhepalvelujen kehittämiskeskustelussa. Perhekeskuksista puhuttiin kansainvälisessä kirjallisuudessa yleisesti 1980-luvulta alkaen. Aineistosta löytyi perhekeskukseen viittaavia toiminta-ajatuksia jo 1940-luvulta. Käsitteenä perhekeskus tuli Suomeen 1990-luvun alussa Mannerheimin Lastensuojeluliiton kehittämänä toimintamallina, joka laajeni vuosituhannen vaihteeseen mennessä paikallisyhdistysten toteuttamana koko maahan. Julkisen sektorin palvelukehittämisen ydinteemojen joukkoon perhekeskus ei kuitenkaan tullut näistä virikkeistä. Tutustuminen Leksandin perhekeskustoimintaan syksyllä 2000 käynnisti useita spontaaneja kokeiluja kunnissa. Valtionhallinnon tuottamaan aineistoon perhekeskus tuli vuodesta 2003 alkaen, usein rinnan perhepalveluverkoston kanssa. Sosiaalialan kehittämisohjelman yhdeksi painoalueeksi tuli perhekeskuskehittäminen, jota toimeenpantiin 2005–2007 PERHE-hankkeessa yhteistyössä lähes sadan kunnan kanssa. Vuoteen 2009 mennessä Suomessa ei kuitenkaan kehittynyt perhekeskustoimintamallia, joka olisi vakiintunut joissakin kunnissa osaksi lapsiperhepalveluja ja todettu siinä määrin toimivaksi, että sitä olisi ollut perusteltua suositella muille kunnille.

Lapsiperheen varhaisissa tulkinnoissa puhuttiin laajasta perheestä, joka oli lukuisien aikuisten talousyksikkö. Tämän työn aineistossa lapsiperhe esiintyi useimmiten ydinperheeksi tulkittuna (isä, äiti, lapset), jonka tulevaisuutta uhkasivat yleiset yhteiskunnalliset muutokset. Huoli lapsiperheistä pysyi ajankohtaisena ja voimistui 1990-luvulla sekä uudelleen 2007–2008, mutta keskustelussa palveluista lapsiperhe hajosi yksilöiksi sekä edelleen vanhemmuudeksi ja lapsuudeksi. Seuraavaksi kiinnitettiin huomiota lapsiperheelle alun perin kuuluneiden tehtävien osittaiseen yhteiskunnallistamiseen (oppivelvollisuuskoulut, päivähoito ja sijaishuolto). Yleinen yhteiskunnallinen kehitys tuotti useita muita kodin ulkopuolisia toimijoita (joukkotiedotus, harrastukset ja viimeksi sosiaalinen media), jotka vaikuttivat aikaisempaa voimakkaammin lapsen arkeen. Lapsiperheen näkökulmasta kriittisiä muutoksia olivat myös kotikasvatuksen tuen ja perhekasvatuksen jääminen sivuun kehittä-

miskeskustelun ajankohtaiskysymyksistä ja arjessa auttamisen (esim. kotikäynnit ja kodinhoitoapu) heikentyminen. Voidaan puhua uudelleen muodostuneesta laajasta perheestä tai jaetusta vanhemmuudesta, jossa kotien aikuiset joutuivat kilpailemaan lapsen huomiosta ja ajasta lapsuuden muiden instituutioiden ja niiden aikuisten kanssa.

Neljän vuosikymmenen aikana keskustelu lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalveluista oli sekä laajaa että moniulotteista. Kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana voidaan puhua ensin suunnitelmallisesta kasvusta ja sitten palveluiden vaikiintumisesta. Toimintaympäristön yllättävän suuren muutoksen seurauksena 1990-luvulla suunnitelmallinen kehittäminen ja kasvun ohjaaminen muuttui parisavuodessa voimavaraleikkauksiksi ja palvelukriiseihin reagoimiseksi. Kehittämisprojektien lukumäärä oli 2000-luvun alussa suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Tämän työn ajanjakson päättyessä jouduttiin kuitenkin toteamaan, että lapsiperhepalvelut eivät olleet uudistuneet toivottuun suuntaan. Samat ongelmat, joista puhuttiin 1990-luvulla ja osin jo 1970-luvulla, olivat edelleen ajankohtaisia ja jopa aikaisempaa vaikeampia.

Tämä työ olisi voinut päättyä edellä esitettyyn. Mieltä jäivät kuitenkin askarruttamaan lapsiperhepalvelujen kriisiytyminen 1990-luvulla ja kriisikeskustelun jatkuminen vuoteen 2009 saakka. Syyksi esitettiin useimmiten 1990-luvun lamaa ja sen vaikutuksia lapsiperheiden arkeen, lasten kehitykseen ja palvelujärjestelmään. Mutta oliko kysymys vain lamasta, vai olisiko mahdollista löytää muitakin selityksiä siihen, että kansantalouden myönteisestä kehityksestä huolimatta lapsiperhepalvelujen uusintamisessa toivotulla tavalla ei onnistuttu? Aineistoa laajentamalla löytyi kolme ehdokasta lamaselityksen rinnalle: 1) Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionhallinnon reformit 1991 alkaen, 2) moniongelmaisuuden hiipiminen palvelukehittämistä hallitsevaksi viitekehykseksi, sekä 3) palvelukehittämistä ohjaavan tiedon ja asiantuntijuuden etäännyttymiseen lapsiperheiden arjesta. Yhteenvetona päädyttiin esittämään, että lapsiperhepalveluiden valtionohjaus ajautui 2000-luvulla paradoksiin. Palvelujen järjestäminen oli jätetty kuntien vastuulle, mutta niiden kehittämisessä otettiin käyttöön normi- ja rahoitusohjaus, jonka sisään pääsi hiipimään hallitsevaksi viitekehykseksi moniongelmaisuus.

Informaatio-ohjauksen ja hankekehittämisen arvioinneissa pääteltiin, että valtionhallinnon ohjauksella ei ollut toivottua vaikutusta kuntapalvelujen järjestämiseen. Voidaan myös kysyä, miksi valtionohjauksella olisi hallintoreformien jälkeen pitänyt olla voimaa suhteessa kenttään. Jo 1980-luvulla strategisena tavoitteena oli palvelujen vieminen ihmisten luo (getting to people). Pyrittiin aktivoimaan kansalaiset osallistumaan palvelujen käyttämisen lisäksi niiden tuottamiseen ja järjestämiseen omalla asuinalueellaan. Tavoiteltu siirtyminen yläpolitiikasta alapolitiikkaan oli 2000-luvun alussa toteutumassa. Tähän viittasivat laaja projektikehittäminen ja kuntien spontaanit perhekeskuskokeilut.

Vaikka valtionohjauksella ei ollut voimaa vaikuttaa sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämiseen kunnissa, normi- ja rahoitusohjauksen käyttöönotto palvelukehittämisessä oli vaikuttavaa. Kunnissa keskityttiin valmistelemaan hallitusohjelmaa toimeenpane-

via projektisuunnitelmia niin, että niiden kustannuksiin saataisiin mahdollisimman suuri valtionavustus. Kiinnostus investoida jatkuvaan omatoimiseen kehittämiseen hiipui. Vahvistuva ongelmiin erikoistunut ja hajaantunut tiedonmuodostus ja asiantuntijuus ohjasivat yhä enemmän kunnallishallinnon päätöksiä lapsiperhepalvelujen voimavaroista ja rakenteista.

Valtionhallinnossa omaksutusta kehittämisstrategiasta ja erityisesti sen toimeenpanosta kasautui 1990-luvulta alkaen kasvavaa kritiikkiä. Sitä ei kuitenkaan otettu huomioon uusia kehittämisohjelmia valmisteltaessa ja toimeenpantaessa. Tämän toteaminen antoi aiheen etsiä, oliko aineistossa esitetty toteuttamiskelpoisia vaihtoehtoja palvelukehittämisen järjestämiseksi.

Ensimmäisenä kiinnittyi huomio 1980-luvun loppupuolella käynnistettyyn Parempaa julkista palvelua -ohjelmaan, johon oli tilattu markkinoinnin professorilta katsaus hyvän palvelun periaatteisiin ja käytäntöihin. Vuonna 1987 valmistunutta opasta soveltaen tuntui mahdolliselta luonnostella alustavasti hyvän lapsiperhepalvelun periaatteita ja käytäntöjä. Toinen vaihtoehtoinen strategia löytyi vuonna 2007 julkaistusta selvityksestä sosiaalihuollon kehittämisen tulevaisuuteen. Siinä esitettiin siirtymistä projektikehittämisestä konseptikehittämiseen. Myös tätä vaihtoehtoa sovellettiin alustavasti lapsiperhepalvelujen kehittämiseen. Tuloksena oli ehdotus tulevaa toimintaa määrittäviksi ydinkäsitteiksi.

Lapsiperhepalvelujen kehittämiskeskustelu valtionhallinnossa etäännytti 1990-luvulta alkaen arjesta. Vauhdittajana olivat hallintoreformit, joiden seurauksena kehittämiskeskustelu irtautui lapsiperhepalvelujen ajantasaisista voimavaroista ja valvonnan tuottamasta tiedosta. Käsikirjoitusta viimeisteltäessä kahden viime vuosikymmenen kehittämiskeskustelusta löydettiin hallintokielistä tarinan kerrontaa, hajanaisuutta ja pysähtyneisyyttä ja päädyttiin kysymään, oliko *institutionaalinen muistinmenetys* estänyt valtionhallinnossa organisaation muistiin perustuvaa oppimista ja näin mahdollistanut tehottoman tai jopa kielteisiä vaikutuksia tuottaneen kehittämisstrategian omaksumisen ja jatkamisen ainakin vuoteen 2009 saakka.

Johdanto

Tämä työ käynnistyi keskustelusta, jossa tuli esiin erilaisia tulkintoja pääministeri Juha Sipilän hallituksen vuonna 2015 käynnistämän lapsi- ja perhepalvelujen muutoshjelman (LAPE-ohjelman) perhekeskustoimintamallista. Aineistolähtöisessä etenemisessä avautui uusia näkökulmia. Keskeiset kysymyksetkin vaihtuivat. Jälkikäteen ajatellen työssä tutustuttiin valtionhallinnossa lapsiperhepalvelujen kehittämisestä muodostuneeseen institutionaaliseen muistiin.

”Organisaation muistin muodostuminen ja tallentuminen edellyttää tietojen organisointia, viestintää, oppimista ja yhteistyötä. Jaettu organisaation muisti on organisaation resurssi ja kollektiivinen voimavara, joka voi olla sekä eksplisiittisessä muodossa (kuten dokumentit, tietokannat, raportit, manuaalit, arkistot ja kirjastot) tai implisiittisessä muodossa (yksilöiden osaamisena, prosesseissa, rakenteissa, kulttuurissa ja fyysisessä ympäristössä).” (Mäkinen 2003, 50–51)

”Organisaation rakenteella ja kulttuurilla on suuri vaikutus tiedon kulkemisen tehokkuuteen eri toimijoiden ja tasojen välillä sekä valmiudelle ottaa käyttöön uusia innovaatioita. Innovaatioita syntyy juuri vuorovaikutuksessa yhteisön tai organisaation ympäristön kanssa. Mikäli halutaan että vuorovaikutus on molemminpuolista, on oltava jotakin annettavaa ja pystyttävä ottamaan vastaan toisen osapuolen ajatuksia. Tiedon siirtyminen yli organisaatorajojen vaikuttaa suurelta osin myös organisaation muistin rakentumiseen, koska organisaation oppiminen vaatii sekä onnistuneiden että epäonnistuneiden projektien tarkkaa analysointia. Näin ei kuitenkaan käytännössä kovin usein tapahdu ja erityisesti epäonnistuneista projekteista ei mielellään raportoida negatiivisen palautteen pelossa. Pitkällä tähtäimellä erityisesti negatiivisten tulosten analysointi ja niistä oppiminen on kuitenkin yksi organisaation menestyksen mahdollistavia tekijöitä.” (Mäkipää ja Ruohonen 2004, 139)

Perhekeskuksesta konseptikehittämiseen

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen (2015–2019) ohjelmassa lähtökohtana oli perheiden monimuotoisuus ja lapsen edun edistäminen. Tavoitteena oli järjestää palvelut lapsi- ja perhelähtöisesti hallintorajat ylittäen. LAPE-ohjelman toimeenpanosuunnitelman mukaan paikallisesti sovellettavassa perhekeskustoimintamallissa sovitetaan yhteen maakunnan sote-palvelut¹, kuntien palvelut sekä järjestöjen ja seurakuntien lapsi- ja perhetoiminta.

¹ Tässä työssä sosiaali- ja terveyspalvelut lyhennetään sostepalveluiksi, jotta sosiaalinen pysyisin näkyvämmiin terveyden rinnalle.

"Uudistuksen lähtökohta on perheiden monimuotoisuus ja lapsen edun edistäminen. Vahvistetaan vanhemmuutta ja matalan kynnyksen palveluita. Palvelut järjestetään lapsi- ja perhelähtöisesti hallintorajat ylittäen. Myös koulua ja varhaiskasvatusta kehitetään tukemaan lapsen hyvinvointia." (Pääministeri Juha Sipilä hallituksen ohjelma 2015).

"Lasten ja perheiden palvelujen haasteina ovat palvelurakenteen ja toimintakulttuurin ongelmat, erityisesti johtamisen ja koordinaation vajeet, palveluiden pirstaleisuus ja saatavuus, hallinnonalojen rajat, organisaatioiden joustamattomuus, eri ammattilaisten erilaiset työkulttuurit, tiedonkulku. Palvelut, toiminta ja asiakkaiden tarpeet eivät kohtaa. Palvelut eivät vastaa merkittäviin terveys- ja hyvinvointihaasteisiin kuten lasten ja nuorten eriarvoistumiseen, mielenterveysongelmien vaikeutumiseen, lastensuojelutarpeen kasvuun ja huoltajuuskiistojen lisääntymiseen."

"Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (LAPE-ohjelman) tavoitteena on laaja, monia hallinnonaloja ja palveluja koskeva muutos, joka edellytti vahvaa kansallista ohjausta ja muutosvaiheen rahallista panostusta. Muutosohjelman tuloksena lapset, nuoret ja perheet voivat paremmin, heidän voimavaransa ovat vahvistuneet ja he kokevat pystyvänsä vaikuttamaan omaan hyvinvointiinsa ja palveluihinsa."

"Otetaan käyttöön paikallisesti sovellettava perhekeskustoimintamalli. Perhekeskustoimintamalli toimii maakunnan sote-palvelujen, kuntien palvelujen sekä järjestöjen ja seurakuntien lapsi- ja perhetoiminnan yhteen sovittajana. Kaikille lapsiperheille suunnattu perhekeskus on tapa koota hajanaisia palveluita ja siirtää painopistettä varhaiseen tukeen. Mallissa verkostoidaan pääsääntöisesti alle kouluikäisten lasten ja perheiden terveyttä ja hyvinvointia edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut asiakaslähtöiseksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Palvelut edustavat terveys-, sosiaali- ja kasvatustalouden asiantuntemusta (mm. neuvolatoiminta, perhetyö, varhaiskasvatus). Järjestöjen, seurakuntien ja vertaistuen palvelut verkostoidaan osaksi palvelukokonaisuutta."

"Perhekeskustoimintamalli tarjoaa viiveettä tukea ja hoitoa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen arviointiin perustuen. Palvelut tarjotaan pääsääntöisesti lasten omassa oppimis- ja kehitysympäristössä, kuten varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Perhekeskuksen yhteydessä on tarjolla aikuisille kohtaamispaikka ja toimintaa lapsille. Mallinnetaan perhekeskustoimintamallin ohjauksen ja kehittämistyön sekä kansallisen koordinaation rakenteet yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Perheiden osallistuminen palvelujen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin on olennaista." (LAPE-ohjelman hankesuunnitelma. STM 2015)

Aluksi koottiin aineistoa Googlen avulla hakusanalla perhekeskus eri muodoissaan. Google Scholar tuotti laajan kirjon ohjelma- ja hankeraportteja sekä perusopintojen opinnäytetöitä, mutta vain muutamia laajempia kokonaisuuksia kattavia raportteja, esimerkiksi:

- Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista' (2004).²
- Perhekeskus – lapsi- ja perhepalvelujen uusi tapa toimia (2007)³

² Paavola 2004.

³ Viitala 2007

- Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. (2008)⁴
- Familjecenter i Norden: – en resurs för barn och familjer. (2011)⁵
- Pohjoismaisten perhekeskusten kehittäminen. ”Varhainen tuki perheille” -hankkeen tulokset.⁶
- ’Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen’ (2012)⁷

Kun hakuja tehtiin viisivuotisjaksoilla, ’perhekeskus’ esiintyi ennen vuosituhannen vaihdetta harvoin, mutta alkoi 2000-luvun alussa yleistyä, ensin melko hitaasti ja 2010-luvun edetessä varsin nopeasti (Taulukko). Parissa vuosikymmenessä siitä tuli yksi keskeisimmistä käsitteistä. Vuosien 2010–2015 osumissa perhekeskus oli usein viitteenä, ei kehittämisen keskiössä. Toisaalta haku ei löytänyt aineistoja perhekeskukselle keskeisistä toiminnoista, jos julkaisussa ei käytetty yhdyssanaa perhekeskus. Tämä havainto johti keskittymään aluksi vuosien 2000–2009 aineistoon.

Taulukko. Osumien lukumäärä hakusanalla ’perhekeskus’ Googlen yleisessä ja Google Scholarin (ammatti- ja tutkimuskirjallisuus) hakujärjestelmissä julkaisuajankohdan mukaan. (Päivitetty 21.8.2022)

Julkaisuajankohta	Google	Google Scholar
1995–1999	19	5
2000–2004	120	13
2005–2009	320	130
2010–2014	1 200	510
2015–2019	13 100	420
2020–21.8.2022	23 700	260

Google-hauissa kertynyttä aineistoa täydennettiin kirjoittajalle työvuosien aikana kertyneillä julkaisuilla, joiden lähdeluetteloista etsittiin varhaisempia julkaisuja. Vähitellen alkoi tulla näkyviin mahdollisuus, että ’perhekeskus’ toiminta-ajatuksena ei ollutkaan niin erityinen palveluinnovaatio kuin 2000-luvun alussa ajateltiin. Samansuuntaisesta toiminta-ajatuksesta tai ainakin monista sen yksittäisistä toiminnoista oli Suomessa keskusteltu ja niitä oli kokeiltu useissa yhteyksissä jo ennen vuosituhannen vaihdetta.

Seuraavaksi otettiin perhekeskuksen rinnalle hakusanoiksi ’lapsiperhe’ ja ’perhekeskeisyys’ yhdistettyinä palveluihin. Näin edettiin vähitellen ajassa taaksepäin ja havaittiin, että lapsiperhe, perhekeskeisyys ja perhelähtöisyys olivat olleet lapsiperhepalvelujen kehittämiskeskustelun ydinasioiden joukossa jo 1970-luvulla. Tehtävä laajeni perhekeskuksen toimintamallin tulkinnoista lapsiperheen tulkintoihin ja asemaan palvelujen kehittämisessä.

4 Viitala ym. 2008.

5 Kekkonen ym. 2011.

6 Marklund ja Simic 2011.

7 Halme ym. 2012.

Kun selkeää viitekehystä ei ollut ohjaamassa, aineistomassa laajeni hallitsemattomaksi. Ensimmäisenä rajauksena keskityttiin valtionhallinnossa ja erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonaloilla tuotettuun aineistoon. Perusopetus ja varhaiskasvatuksen jätettiin lähes kokonaan sivuun. Ammattihenkilöiden koulutus ja pätevyysvaatimukset jätettiin myös ulkopuolelle. Lapsiperheiden sostepalveluista oli neljän vuosikymmenen aikana kasautunut valtava määrä tutkimuksia ja muuta kirjallisuutta, jonka tarkastelu kattavasti ei ollut mahdollista. Mukana on vain satunnaisesti valikoituja poimintoja.

Aineistoa on kerätty pääosin 1970-luvulta alkaen. Joissakin yhteyksissä tuntui perustellulta tuoda näkyviin keskustelua 1800-luvulta alkaen. Tarkastelun päättäminen vuoteen 2009 oli aluksi käytännöllinen valinta, joka sai lisäperusteluja työn edetessä. Hallituskauden 2003–2007 päättyessä sen aikana toteutetut kehittämisohjelmat päättyivät ja niiden arvioinnit valmistuivat vuosina 2008–2009. Uudelle hallituskaudelle valmisteltiin uusi kehittämisohjelmien kokonaisuus. Lääninhallitukset muuttuivat aluehallintovirastoiksi. Kansanterveyslaitos ja Stakes yhdistettiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseksi. Kansantalous ajautui taantumaan.

Kun käsikirjoitusluonnoksista pyydettiin arvioita muutamilta alan asiantuntijoilta, palautteissa toistuivat samat ohjeet: Tiivistä, selkeyttä ja pelkistä olennaiseen. Mutta mikä oli se olennainen? Rajauksista huolimatta aineistosta ei tullut näkyviin selkeitä punaisia lankoja. Tai tuli mutta aivan liian paljon. Tuttua monista aikaisemmista vastaavista tilanteista. Tällä kertaa ei kuitenkaan ollut toimeksiantajaa eikä takarajaa, jotka olisivat pakottaneet viipymättä jatkamaan käsikirjoituksen muokkaamista. Työ oli välillä pitkiäkin aikoja odottamassa ajatusten ja tulkintojen selkiytymistä.

Vuonna 2017 kirjoittaja valmisteli lapsipolitiikan historiaa kuvaavan ja pohtivan luvun lapsiasiavaltuutetun eduskuntakertomukseen.⁸ Seuraavana vuonna hän oli mukana tutkimuksessa kuntien lapsipoliittisista strategioista.⁹ Nämä tehtävät avasivat uusia näkökulmia. Kun aineisto ja tuolloinen käsikirjoitusluonnos otettiin pitkän tauon jälkeen työpöydälle, johdantoluvut ja kertyneen aineiston kuvaus vähitellen alkoivat jollakin tavalla jäsentyä, mutta siirtyminen pohdintaan oli edelleen turhauttavaa. Luonnostelu toisensa jälkeen siirtyi bittien roskikseen. Koronapandemia ja muutto Tampereelta Helsinkiin pysäyttivät työn taas pitkäksi ajaksi. Syksyllä 2021 joukkoviestimet tulvivat uutisia lasten ja nuorten pahoinvoinnista ja palvelujen ylikuormituksesta. Erityisesti uutiset nuorisopsykiatrian kriisistä Pirkanmaalla palauttivat mieleen vuosituhannen vaihteen yhteiskunnallisen keskustelun lasten ja nuorten mielenterveyspalveluista.¹⁰ Käsikirjoituksen viimeistely alkoi tuntua tärkeältä ja ajankohtaiselta.

Perhekeskustulkinnat ja lapsiperheen tulkintojen selvittely sitoivat ajatuksen pitkään perheeseen, joka kuitenkin pysyi mysteerinä. Tämä solmu tuntui avautuvan, kun huomio kiinnittyi Katja Yesilovan pohdintoihin perheen yhteiskunnallistumi-

8 Rimpelä 2018.

9 Rimpelä ym. 2018.

10 Kangaspunta ym. 2004, Kilkku 2005.

”Tuen tarpeet ilmenevät usein yksittäisten ongelmien kautta. Sama ongelma saa erilaisia nimiä sen mukaan millä sektorilla asia nousee esiin. Näin ajaudutaan määrittelykilpailuihin käytännön työssä, hallinnossa ja ohjauksessa. Asiakkaan näkökulman korostaminen auttaa yhteisen kielen löytymistä.” (Lasten ja nuorten psykososiaalisista hyvinvointia edistävät palvelut. STM 1992).

”Neuvolat ja päivähoido eivät ole vahvasti suuntautuneita vanhemmuuden ja parisuhteen tukemiseen. Perheillä tulisi olla paremmin saatavilla äitiys- ja lastenneuvoloiden sekä varhaiskasvatuksen ja koulun tuki sekä mahdollisuudet osallistua vanhempien vertaisryhmiin.” (Lapsille sopiva Suomi. STM 2005)

Kirjassa todetaan, että yleiskuva lapsiperheiden sostepalvelujen kehityksestä oli 1970- ja 1980-luvuilla myönteinen, mutta muuttui 1990-luvulla kriisipu-
heeksi. Kriisiytymisen syyksi esitettiin talouslamaa. Kansantalous alkoi uude-
leen kasvaa, kehittäminen oli laajempaa kuin koskaan aikaisemmin ja uutta
tutkimustietoa tuli monesta suunnasta, mutta palvelut eivät uudistuneet
toivottuun suuntaan. Kriisiytymisen vaikuttivat myös 1) sosiaali- ja terveyden-
huollon hallintoreformit, 2) moniongelmaisuuden hiipiminen kehittämistä
hallitsevaksi viitekehyyksi, 3) tiedon ja asiantuntijuuden etääntyminen lap-
siperheiden ja palvelujen arjesta, sekä 4) institutionaalinen muistinmenetys.

Valtionhallinnossa 2000-luvun alussa omaksuttua kehittämisstrategiaa
luonnehditaan paradoksiksi: Vastuu palvelujen järjestämisestä oli kunnilla,
mutta niiden kehittämistä hallittiin valtion normi- ja rahoitusohjauksella. Tälle
strategialle esitetään vaihtoehdoiksi hyvän lapsiperhepalvelun periaatteiden
selventämistä sekä siirtymistä projektikehittämisestä konseptikehittämiseen.
Tulevaa toimintaa määrittäviksi ydinkäsitteiksi ehdotetaan lapsen kehitystä
aikuiseksi ja sen arjen vahvistamista.

Stakesin tutkimusprofessorina Matti Rimpelä osallistui lukuisiin yhteis-
työhankeisiin kuntien kanssa. Aikaisempaa: *Säästöjä lapsiperheiden palve-
luremontilla* (KAKS tutkimuksia 93/2015), *Valtio lasten kehityksen tukijana*
(Lapsiasiavaltuutetun eduskuntakertomus 2018), *Onko strategioista tullut
tragedioita? Lapsiperheet ja lapset kuntien strategiatyössä* (Kalevi Sorsa Säätiö
2018), sekä *Omavalvonnasta palvelujen normalisointiin: Uusi strategia lapsiper-
hepalvelujen kehittämiseen* (Yhteiskuntapolitiikka 1/2022)

